

- Naslonke smo do sedaj pustili ob strani. Izbirali smo primere, kjer naslonk ni bilo. Naslonke so izredno pogosti sestavniki stavkov v slovenščini, tako da vsaj nekaj o njih moramo povedati. Naslonke so tudi uporabne kot testi sestavnosti. S pomočjo položaja naslonk lahko opazujemo razliko med desnimi in povedkovimi prilastki:
  - (1) a. Vsi gusarji so zadeti ko mina jedli čevape.
b. Vsi gusarji zadeti ko mina so jedli čevape.
  - (2) a. Pri vseh gusarjih zadetih ko mina so našli krvave meče.
b. *Pri vseh gusarjih so zadetih ko mina našli krvave meče.
- Slovenske naslonke ne morejo razbiti sestavnika, od tod razlika med (1a), kjer je *vs* *gusarji* in *zadeti ko mina* ne tvorita sestavnika, in (1b), kjer je vse skupaj kompleksna samostalniška zveza. Ta razlika je še bolj očitna v (2). Ker povedkov prilastek ne more biti ločen od samostalniškega nosilnika, če je ta znotraj predložne zveze, je (2a) dvoumen, (2b) pa neslovničen.
- Naslonke ali brezna glasnice (tudi klitike (enklitike ali proklitike)) so definirane z glasovnimi lastnostmi. Kot pove že ime, je njihova glavna prepoznavna lastnost, da so **brez naglasa** in da se morajo posledično **nasloniti** na sosednjo besedo oz. da so skupaj s sosednjo besedo izgovorjene v isti (najmanjši) prozodični enoti – prozodični besedi.
  - Da je nekaj naslonka je dejansko fonološka/fonetična lastnost – glasoslovje
    - naslonka je nekaj vmes med pripono in samostojno besedo
    - naslonke potrebujejo gostitelja (podobno kot pripone)
    - naslonke ločimo po tem na katero stran iščejo gostitelja
      - enklitike – gostitelj na levi - *Smejali smo se mu*
      - proklitike – gostitelj na desni - *Si se mu res smejal? Peter ne spi*
      - mesoklitike – naslonka znotraj gostitelja, med korenem in pripono (portugalščina)
        - nekaj na temo: *pri-ga-je-pravil*
      - endoklitike – naslonka znotraj gostitelja, sredi korena (udi, pašto)
        - nekaj na temo: *pripra-ga-je-vil*
    - enklitike so kakor pripone, proklitike kakor predpone, mesoklitike in endoklitike pa kakor medpone. Razlika je v tem, da se naslonke lahko naslonijo na katerokoli besedo, pone pa se vedno vezane na točno določeno besedno kategorijo. Glagolske predpone so vedno na glagolih, sklonske pripone vedno na samostalnikih ali pridevnikih itd.
  - Vse naslonke v skladenjskem pogledu seveda niso enake. Pripadajo različnim besednim vrstam in seveda imajo lahko različne skladenjske vloge.
    - *ga, jo, ju* ... zaimki
    - *je, si, sem* ... pomožni glagoli
    - *da, če, ki, a(li)* ... vezniki
    - *v, s, k, na,* ... predlogi
    - *še, že, (ne)* ... prislovi
    - *pa, naj, bi* ... členki?
    - ...
  - Zaimkovne in glagolske naslonke tvorijo naslonski niz, ki je (vedno) na drugem mestu v stavku.
    - (3) *Janez mu je včeraj dal vetra.*
Včeraj mu je Janez dal vetra.

*Vetra **mu je** včeraj dal Janez.*

- (4) *Ko **si je** ravno zaželel oditi, **mu je** avto crknil*
*Avto **mu je** crknil, ko si je ravno želel oditi.*
*Crknil **mu je** avto, ko si je ravno želel oditi.*
- (5) *Avto, ki **mu ga je** posodila mama, **mu je** dobro služil.*
- 'Vedno' je zgoraj v oklepaju zaradi primerov tipa (6) (kasneje še nekaj drugih takšnih izjem)
- (6) ***Mu ga** boš pokazal? ali pa **Mu bom** že pokazal!*
***Ga** vidiš? ali pa **Ga pa** še nisem videl.*
- Lahko bi se reklo, da je v (6) vedno nekaj spušččenega:
- *(Ali) **ga** vidiš?/ (Tole) **mu bom pa** že pokazal/ (Danes) **ga pa** še nisem videl.*
- Načeloma so slovenske naslonke enklitične (naslanjajo se na predhodno besedo '*Smejale mi je*'), Vendar so lahko tudi proklitične kot v (4) in v vseh primerih, ko je prvi sestavnik v stavku kompleksna besedna zveza, kateri sledi premor, (7).
- (7) *Miza, ki smo jo kupili včeraj, **se je** danes sesedla sama vase.*
*Okenske police na južni strani stavbe **so se** ob potresu razbile.*
- V takšnih primerih so slovenske naslonke drugačne od naslonk slovenščini bližnje srbohrvaščine, kjer so naslonke vedno enklitične. Zaradi svoje enklitčnosti morajo srbohrvaške naslonke v takšnih primerih preiti na skladenjsko tretje mesto v stavku, ki pa je še vedno drugo mesto znotraj njihove intonacijske prozodične enote. Primeru (7) primerljiv srbohrvaški primer se namreč glasi „*Stol, kojeg smo kupili jučer, danas se srušio bes pipanja.*“
- Slovenščini primerljiva je gradiščanska hrvaščina, kjer so naslonke ravno tako kot v slovenščini lahko tudi proklitične.
- Naslonski niz predstavlja problem za običajno skladnjo, saj je vedno je na drugem mestu. Odgovoriti moramo vsaj na vprašanje, zakaj je ravno na drugem mestu, ter kaj to drugo mesto sploh je.
- Zdi se, da je rahlo funkcionalistična razlaga še kar smiselna. Naslonke moramo zaradi njihove glasovne šibkosti postaviti na relativno pomembno mesto v stavku, sicer bi jih znotraj stavka zlahka spregledali. Če pa vemo, da je neko mesto v stavku rezervirano za naslonke, jim s tem dvignemo pomembnost oziroma vsaj lažjo prepoznavnost. Ker so enklitike (ali pa vsaj načeloma hočejo biti enklitike) ne morejo biti na prvem mestu, zato prvi besedni zvezi sledijo in so napopane na zadnjo besedo prve besedne zveze.
- Tudi v drugih jezikih so naslonke postavljene na neko prominentno mesto. To je pogosto drugo mesto v stavku, lahko pa je tudi mesto pred ali za glagolom, zadnje ali pa predzadnje mesto v stavku.
- Odgovarjanje na vprašanje, kaj to mesto je, je vsa navidezno enostavnejše.
- Ker je pred njimi vedno en sam sestavnik in ker v odvisnih stavkih sledijo vezniku (med njimi in veznikom pa se ne more pojaviti prav nič), se zdi prva smiselna analiza, da se klitike pojavljajo v jedru vezniške zveze.
- To je tudi analiza, ki jo predlagata Marija Golden in Milena Milojević-Sheppard v članku „Slovene Pronominal Clitics“ izdan v F. Beukema & M. den Dikken (ur.) *The Clitic Phenomena in European Languages*. Amsterdam: John Benjamins. 2000. Str. 191-207.
- Vendar ima ta analiza nekaj precej očitnih slabosti (prim. Marušič 2008)
- Pogledali bomo pet argumentov, ki kažejo na to, da naslonke nimajo fiksne pozicije. V

prvih treh argumentih bomo najprej našli dva stavčna elementa s stalno pozicijo, nato pa pogledali, kje se pojavljajo naslonke relativno na ta dva fiksna elementa.

- 1.1 Stavčni prislov in deležnik (izvira iz članka Bošković 1995)

- Stavčni prislov 'nedvomno' se vedno nahaja pred deležnikom. Stavčni prislovi so tisti prislovi, ki naj bi imeli doseg čez celoten stavek. (8a) lahko parafraziramo kot „nedvomno je res, da sem ji včeraj pokazal rezultate poskusa.“

(8) a. *Včeraj sem ji nedvomno pokazal rezultate poskusa.*

b. **Včeraj sem ji pokazal nedvomno rezultate poskusa.*

- Če je deležnik prva beseda v stavku, mu naslonke sledijo. Za njim je stavčni prislov nemogoč, (9), kar pomeni, da deležnik v primeru (9) ni lociran višje kot v (8).

(9) a. *Pokazal sem ji rezultate najnovejšega eksperimenta našega laboratorija.*

b. **Pokazal sem ji nedvomno rezultate najnovejšega eksperimenta.*

- V (8) se naslonke nahajajo tako pred deležnikom kot pred stavčnim prislovom.
- V (9) so naslonke za deležnikom, ki je v svoji originalni poziciji.
- V (10) so naslonke postavljene med stavčni prislov in deležnik.

(10) *Nedvomno sem ji pokazal izsledke raziskave.*

- Naslonke se nahajajo na treh različnih mestih v stavku in torej nimajo enega samega fiksnega mesta.

- 1.2 Stavčni prislov in nikalnica

- Podobno kot zgoraj opazimo, da se stavčni prislov in nikalnica vedno pojavljata v enakem vrstnem redu. Stavčni prislov je vedno pred nikalnico (morda so tu v igri pomenski razlogi).

(11) a. i) *Janez definitivno ne prihaja domov pred tretjo uro zjutraj.*

ii) **Ne govori definitivno kako je hodil domov.*

b. i) *Janez definitivno ne seka drvi.*

ii) **Janez ne seka definitivno drvi.*

- Če sedaj pogledamo naslonke, vidimo, da se lahko pojavljajo pred prislovom, (12a), med prislovom in nikalnico, (12b), ali pa za stavčnim zanikanjem, (12c).

(12) a. *Janez mi jih definitivno ne seka.*

b. *Definitivno mi jih ne seka.*

c. *Ne seka mi jih v lopi (ampak na dvorišču).*

- Ponovno smo prišli do enakega zaključka. Naslonke se nahajajo na treh različnih mestih v stavku in torej nimajo enega samega fiksnega mesta.

- 1.3 Strogo postavljeni prislovi

- Obravnavali smo položaj prislovov v stavku in ugotavljali, da so prislovi strogo rangirani (prim. Cinque 1999). Tako se recimo prislova *spet* in *nepretrgoma* lahko pojavita skupaj v enem samem vrstnem redu, kakor je to razvidno iz (13). Sledeč Cinqueju je to posledica stroge hierarhične zgradbe funkcionalnih projekcij. Konkretno se funkcionalno jedro Asp_{REPETITIVE} nahaja nad funkcionalnim jedrom Asp_{DURATIVE} (oz. Se vidsko jedro odgovorno za ponavljalnost nahaja nad vidskim jedrom odgovornim za ?trajanje?).

(13) a. *Janez spet nepretrgoma meče petarde.*

b. **Janez nepretrgoma spet meče petarde.*

- Naslonke se lahko pojavljajo pred prvim prislovom, (14a), med obema prislovoma, (14b), ali za drugim prislovom, (14c).

(14) a. *Janez jih je spet nepretrgoma metal.*

b. *Spet jih je nepretrgoma metal.*

c. *Nepretrgoma jih je metal.*

- Naslonke torej nimajo vedno istega skladijskega mesta, četudi so (lahko še vedno) locirane na drugem mestu znotraj svoje skladijske enote.
- 1.6 Plezanje naslonk
  - Naslonke plezajo iz nedoločniških polstavkov, kar smo opazovali že enkrat prej. Posebnost pri plezanju naslonk pa je ta, da to plezanje iz njihovega matičnega stavka v glavni stavek sploh ni obvezno in da se za povrh lahko izgovorijo na skoraj kateremkoli vmesnem mestu (da le ne razbijejo skladijskih sestavnikov, kot naprimer v primerih (22c-č). Drugi pogoj je, da je pred njimi narejena pavza.
- (21) a. On jo je hotel nehati hoteti videvati vsak dan.
 b. ? On je jo hotel nehati hoteti videvati vsak dan.
 c. On je hotel jo nehati hoteti videvati vsak dan.
 č. On je hotel nehati jo hoteti videvati vsak dan.
 d. On je hotel nehati hoteti jo videvati vsak dan.
 e. On je hotel nehati hoteti videvati jo vsak dan.
 f. On je hotel nehati hoteti videvati vsak dan.
- (22) a. Včeraj jo je sklenil počasi kot polž odpeljati proti domu.
 b. ? Včeraj je jo sklenil jo počasi kot polž odpeljati proti domu.
 c. * Včeraj je sklenil počasi jo kot polž odpeljati proti domu.
 č. * Včeraj je sklenil počasi kot jo polž odpeljati proti domu.
 d. Včeraj je sklenil počasi kot polž jo odpeljati proti domu.
 a. Včeraj je sklenil počasi kot polž odpeljati jo proti domu.
- (23) a. Peter jo je spet sklenil [jutri začel [pisat]].
 b. ? Peter je jo spet sklenil [jutri začel [pisat]].
 c. Peter je spet jo sklenil [jutri začel [pisat]].
 č. Peter je spet sklenil jo [jutri začel [pisat]].
 d. Peter je spet sklenil [jutri jo začel [pisat]].
 e. Peter je spet sklenil [jutri začel jo [pisat]].
- 1.7 naslonke na tretjem mestu v stavku
  - v primerih, ko se na začetku stavka pojavita dva prislova, od katerih je eden sam naslonski, se naslonke pojavijo za obema prislovoma in ne za prvim prislovom, kar bi pričakovali, če je pozicioniranje naslonk res skladijsko. Prislovi imajo namreč svoja stalna skladijska mesta, kar pomeni, da se pred naslonkami v spodnjih primerih pojavljata dva skladijska elementa.
- (24) a. *Že kmalu po vojni mi je Peter prinesel orožje in uniformo.*
 **Že mi je kmalu po vojni prinesel orožje.*
 b. *Že spet mu je sosedov pes potacal vse cukete.*
 **Že mu je spet sosedov pes potacal cukete.*
 c. *Še vedno se mi smili.*
 **Še se mi vedno smili.*
 č. *Še nikoli mi ni prinesel darila. / prim. z Nikoli mi še ni prinesel darila.*
 **Še mi ni nikoli prinesel darila.*
Peter mi še ni prinesel darila nikoli.
Peter mi darila še ni prinesel nikoli.
 d. *Že večkrat mi je stopil na prste med plesom.*
 **Že mi je večkrat stopil na prste.*
 e. *že trikrat mi prebrana pesmica*
že prebrana mi pesmica
 **že mi prebrana pesmica*

- Kako pa naj naslonke potem postavimo na položaj v stavku, če nimajo lastnega skladenjskega mesta? Potencialno rešitev si bomo ogledali kasneje.
- Najprej si pogledjmo nekaj lastnosti naslonskega niza
- Zaimkovne in glagolske naslonke se nahajajo v naslonskem nizu. Že prej smo iz debate izključili predloge, določni in nedoločni člen *ta* in *en* ipd. Naslonke so znotraj naslonskega niza urejene. Spodnja tabela je pobrana iz Slovenske slovnice (Toporišič 2001, str. 671):

	V	N	G ₁	P _D	P _T	Z _D	Z _T	Z _R	G ₂	Č	
(25) Prosi,	<i>da</i>	<i>naj</i>	<i>bi</i>		<i>se</i>	<i>mu</i>				<i>ne</i>	<i>smejali.</i>
(26) Učil							<i>jo</i>	<i>je</i>	<i>je.</i>		
(27) Privoščil			<i>si</i>	<i>si</i>	<i>se</i>						<i>smejati.</i>
(28) Mislil	<i>da</i>		<i>bi</i>	<i>si,</i>		<i>jim</i>	<i>jih</i>			<i>ne</i>	<i>vrnil.</i>
(29) <i>Ali</i>			<i>si</i>	<i>si</i>							<i>to izmislil?</i>
(30)			<i>Si</i>								<i>si?</i>
(31)			<i>Si</i>	<i>si</i>	<i>se</i>					<i>(že)</i>	<i>smilil?</i>

V = vezniška beseda – *da, če, ki ...*

N = naklonski členek – *naj*

G₁ = glagolska naslonka *bi* in naslonke glagola *biti*, ki se začnejo na *s-*

P_D = povratno osebni zaimek v dajalniku – *si*

P_T = povratno osebni zaimek v tožilniku – *se*

Z_D = dajalniški zaimki – *mi, ti, mu, ji ...*

Z_T = tožilniški zaimki – *me, te, ga, jo ...*

Z_R = rodilniški zaimki – *me, te, ga, je ...*

G₂ = glagolska naslonka *je* in naslonke, ki se začnejo na *bo-*

Č = nikalni in drugi členki – *ne, še ...*

- Vendar pa moramo tale opis naslonskega niza nekoliko revidirati
    - Vezniška beseda ni del naslonskega niza, ker ima fiksno pozicijo v stavku, je jedro vezniške zveze. Zgoraj smo opazovali, da naslonke ravno nimajo fiksnega mesta v stavku, kar pomeni, da je veznik očitno drugačna naslonka in ima drugačne skladenjske lastnosti kot glagolske in zaimkovne naslonke.
      - Veznik *da* se vedno pojavlja na začetku (odvisnega) stavka. Edino, kar se lahko pojavlja pred veznikom je vprašalnica, (ali pa recimo tematizirana samostalniška zveza, kot napreimre v (32), ki se drugače kot veznik, ki je jedro vezniške zveze CP, pojavlja v določilu vezniške zveze CP.
- (32) *Janez je rekel, da misli Peter oditi.*
Da to ni res, mu je bilo povedano šele kasneje.
Misleč, da bo odšel takoj, ga je šel hitro iskati.
Da si moreš misliti.
Kaj da si mu povedal?
Da mi slučajno ne nehaš peti
Janez, da je tak cepec?
- Isto pozicijo seveda zasedajo tudi vsi drugi vezniki.
- (33) *Vprašal je, kaj (da) si o tem misli Peter.*
Razložil mi je, česa ni rekel.
Vprašal je, če si lahko kupi avto.

??/* Vprašal je, **če da** si lahko kupi avto. / ??/* Vprašal je, **ali da** si lahko kupi avto.
 Avto, **ki (da)** je zgorel. Dvojnost veznika morda izhaja iz parafraze, kjer je znotraj oziralnega stavka še en odvisni stavek.

- Avto, **ki pravijo, da** je zgorel.

Zanimivo je, da so te parafraze neslovnične oz. enako čudne, kot kombinacija veznikov *če da* in *ali da*.

??/* Vprašal je, **če/ali pravijo, da** si lahko kupi avto.

Miza, **za katero (da)** naj bi pijan sedel tudi Faust.

- Tudi *naj* je nekakšen veznik in ima v stavku fiksno pozicijo. Je neke posebne vrste veznik oz. ima posebne zahteve za izgled stavka.

(34) **Naj** si bo še tako težko, to moraš storiti.

Naj si bo še tako dober igravec, prav dosti ne bo nikoli zaslužil

Peter mi je rekel, **(da) naj** se vsaj malo pripravim

Naj ti bo.

Naj že enkrat nehajo igrati.

- *Naj* se pojavlja nekakšen veznik in ima v stavku fiksno pozicijo. Je neke posebne vrste veznik oz. ima posebne zahteve za izgled stavka.

(35) **Kdo (da) naj** pride zvečer?

Kaj (da) naj mu dam?

(Pa) kaj naj delam?

Rekel je, **(da) naj** pridem.

Prosil me je, **(da) naj** se udeležim proslave.

Avto, **ki (da) naj** bi bil ukraden.

Bicikel, s katerim (da) naj bi se bilo peljati pravi užitek

- Kakor je razvidno iz spodnjih primerov, 'naj' ni vedno zamenljiv z 'da naj'. A to je že druga zgodba in bolj spada o poglavje o stavčnih dopolnilih.

(36) **Ali (*da) naj** mu jo predstavim?

Če (*da) naj bo slika lepa, bi bilo smiselno stopiti tjale.

Peter je prišel, **četudi (*da) naj** bi imel jutri predavanja.

Težil je, **čeprav (*da) naj** bi bil tiho.

Težil je, **čeprav da naj** bi bilo vse mirno.

Gledal je TV, **medtem ko (*da) naj** bi drugi študirali.

Včeraj je rekel, **da (*naj) bo** prišel.

Včeraj je rekel, ***(da) naj** bi prišel.

- *Že, še* in *ne* niso del naslonskega niza, saj se lahko pojavljajo tudi drugje v stavku. Lahko se tudi sopojavljajo (recimo *že še*). Njihovo mesto v stavku je odvisno od pomena ter od položaja njihovega gostitelja.

(37) Denarja **mu je** zmanjkalo **že** včeraj.

Četudi **si je** želel **še** naprej sedeti.

Rekel sem, **naj jih** Janezu **ne** dovolijo izdelovati.

Že zjutraj **mi ga je** podaril.

Še vedno **mi ni** jasno kaj in kako.

Ne obračaj **se** po vetru.

- *Že* in *še* sta prislova, njihovo mesto je vezano na pomen (str. 675). Podobno velja tudi za druge 'členke' (niso vsi členki naslonke, četudi je njihovo mesto opisano v razdelku 'Mesto naslonk v stavku')

(38) Janez je **že** plačal Micki počitnice.

Janez je plačal Micki počitnice **že** v petek.

Janez je počitnice plačal **že** Micki.

Micki je počitnice plačal **že** Janez.

- *Že, še* in *ne* so drugačne od drugih naslonk tudi zaradi svoje proklitičnosti.
    - *še vedno, še zmeraj, še kar,*
    - *že spet, že drugič*
      - *ne vem, ne delaj neumnosti ...*
        - *Ne* je glagolska proklitika (pojavlja se pred glagolom) – vedno ob glagolu in če glagol ne sledi naslonskemu nizu, tudi nikalnice ni tam. (str. 674)
        - Lahko pa se pojavlja tudi pred celotnim naslonskim nizom. V teh primerih sicer ni naslonka, saj ima lasten naglas, naslonke, ki sledijo pa so na običajnem drugem mestu.
- (39) *Včeraj sem ga videl pohajati, ampak, prosim, ne ga kaznovati. Ne si misliti, da vem kaj delam.*

- Proklitični so tudi
  - predlogi: vedno pred samostalniško zvezo, ki je njihovo dopolnilo
    - *pod klopjo, za hišo ...*
  - veznik (str. 674)
    - podredni: vedno na začetku stavka
    - priredni: odvisno kaj povezujejo
  - *ta*, ki se nahaja na prvem mestu znotraj pridevniške zveze

- Kaj pa ostale naslonke iz naslonskega niza? Kakor opazamo, imajo nekakšen vrstni red. Kako pridemo do tega vrstnega reda? Neka logika mora biti – nič ni naključno.
  - Tako kot je vrstni red morfemov v glagolu je odraz funkcionalnih projekcij:
    - *po-sip-a-va-j-mo*
    - prefiks- koren-tematski vokal-nedovršnik-naklonski morphem-ujemanje z osebo
    - VP-vP-AspP-MoodP-AgrSP

- Po tej logiki bi pričakovali, da bi tudi vrstni red naslonk odseval nekakšen globlji fiksni vrstni red stavčnih projekcij oz. nekaterih drugih skladenjskih elementov. Vendar se takšno razmišljanje kaj hitro ustavi. Če bi to res odsevalo nek globlji fiksni red skladenjskih elementov, bi pričakovali, da bo ta univerzalen, da ga bodo poznali vsi jeziki, kar pa zelo očitno ni res. V slovenščini je povratno osebna naslonka *se* pred dajalniško naslonko, recimo *mi*. V srbohrvaščini je vrstni red ravno obraten, kar je nakazano v primeru (40).

(40) *Pije se mi pivo.* slovenščina
Pije mi se pivo. srbohrvaščina (ali srbščina/hrvaščina/bosansščina/črnogorščina)

- Tudi če pogledamo le slovenske podatke, pridemo do neobičajnih lastnosti naslonk. Tipično se dajalniške in tožilniške naslonke pojavljajo le v enem vrstnem redu, kjer tožilniška sledi dajalniški. Vendar pa se v določenih primerih lahko pojavljajo tudi v obratnem vrstnem redu, kot kažejo primeri v (41).

(41) *?*Predstavil ji ga je. / Predstavil ga ji je. DAJ >> TOŽ / TOŽ >> DAJ
 Predstavil mu jo je. / *???**Predstavil jo mu je. DAJ >> TOŽ
 Ni ji ga predstavil / *Ni ga ji predstavil. DAJ >> TOŽ

- Ni prav očitno, da je en možen en sam vrstni red.
- Zanima nas zaporedje naslonk v naslonskem nizu: PoD >> PoT >> Daj >> Tož >> Rod
- Kaj je odgovorno za ta vrstni red, zakaj je takšen kakršen je?
- Naslonske nize seveda poznajo vsi jeziki, ki poznajo več tipov naslonk. Poglejmo, ali se lahko kaj naučimo iz teh jezikov. V tabeli 1 je prikazan vrstni red naslonk v filipinskem

jeziku Masbatenyo. Kakor je razvidno iz tabele, naslonke niso vedno urejene po njihovem sklonu, saj najdemo oba vrstna reda, ROD > IMEN in IMEN > ROD.

Tabela 1: *Kombinacije imenovalniških in rodilniških zaimkov v Masbatenyo (pobrano iz Lee 2006)*

		rodilniške oblike						
		ko/ta/ nakon	namon	ta/naton	mo/nimo	niyo	niya	ninda
imenovalniške oblike	ako				mo ako		ako niya ~niya aku	aku ninda
	kami				mo kami	niyo kami	niya kami	
	kita						kita niya	
	ka/ikaw	ta kaw ~ko ikaw	ka namon				ka niya	
	kamo	ko kamo ~ta kamo					kamo niya	
	siya	ko siya	namon siya	ta siya	mo siya	niyo siya	niya siya	siya ninda
	sinda	ko sinda ~ta sinda		ta sinda	mo sinda		niya sinda	

Kakor je razvidno iz tabele, je vrstni red je določen za vsako naslonski par posebej. rodilniška naslonka *niya* se v nizu nahaja pred nekaterimi imenovalniškimi in za drugimi. Seveda ta vrstni red sledi neki logiki, vendar ta logika ni vezana na sklon, kot v slovenščini. Podobno se obnašajo tudi drugi filipinski/austronezijski jeziki.

Tabela 2: *Odločilni faktorji notranjega vrstnega reda naslonk (pobrana iz Lee 2006)*

Jezik	glavni odločilni faktor	drugotni odločilni faktor
tagaloščina	prozodija (lažje > težje)	vršilec na prvem mestu
bikol	prozodija (lažje > težje)	
cebuanščina	prozodija (lažje > težje)	sklon (rod. > imen.)
masbatenyo	prozodija (lažje > težje)	
tagakaulo	oseba (3. oseba na koncu)	sklon (imen. > rod.); prozodija (lažje > težje)
kaagan	prozodija (lažje > težje)	oseba (3. oseba na koncu)
mansaka	prozodija (lažje > težje)	oseba (3. oseba na koncu)
davawenyo	prozodija (lažje > težje)	oseba (3. oseba na koncu)
mamanwa	sklon (rod. > imen.)	
tausug	sklon (rod. > imen.)	
(kapampangan	sklon (ergativ > absolutiv))	

(na osnovi Lee 2004, Lee & Billings v tisku, Billings & Konopasky 2002:18 in Billings in Kaufman 2004)

- Z vsemi temi opažanji si sicer ne moremo pomagati pri razlagi vrstnega reda naslonk v slovenščini. Lahko pa nam ti dve tabeli odpreta oči. Če je teh jezikovni vrstni red naslonk tako očitno odvisen od prozodije (glasovne podobe in oblike naslonk), bi morda tudi v slovenščini prozodija lahko imela kakšen vpliv pri postavljanju naslonk.
- Obstajajo poskusi razlage položaja srbohrvaških naslonk z glasoslovnimi omejitvami, vendar ti poskusi niso najbolj prepričljivi oziroma sprejeti v jezikoslovni javnosti.
  - Za srbohrvaščino:
    - Naslonke tipično sledijo prvi besedi ali sestavniku v stavku

- Naslonke so znotraj niza postavljene zelo strogo: *li 'Q' > DAJ > ROD > TOŽ > se > je*
  - Predlog: naslonke se premaknejo po skladnji, ko se v glasovni obliki izgrajuje prozodična zgradba.
  - Naslonke sledijo načelom, ki niso specifična za naslonke (splošnim načelom)
    - Notranji vrstni red naslonskega niza je odvisen od stavčne skladnje.
    - Naslonke se ne subkategorizirajo za smer naslonjenja.
    - Drugo mesto v stavku je motivirano s strani splošnih vmesniških omejitev.
- Ali se to da prenesti na slovenščino?
  - Ne, vrstni red znotraj naslonskega niza je drugačen kot v srbohrvaščini, če bi vrstni red znotraj naslonskega niza bil posledica stavčne zgradbe, bi pričakovali, da bosta naslonska niza enaka. Pričakovali bi namreč, da se stavčna skladnja med slovenščino in srbohrvaščino ne razlikuje toliko.
  - Morda je napačna smer razmišljanja.

Pregledna članka o naslonkah:

- Marija Golden in Milena Milojević-Sheppard v članku „Slovene Pronominal Clitics“ izdan v F. Beukema & M. den Dikken (ur.) *The Clitic Phenomena in European Languages*. Amsterdam: John Benjamins. 2000. Str. 191-207.
- Golden, Marija. 2003. Clitic placement and clitic climbing in slovenian. *Sprachtypologie und Universalienforschung* 56.3: 208-233.

- Če je vrstni red znotraj naslonskega niza odvisen od stavčne zgradbe (skladnje), potem bi lahko globino njihovega začetnega mesta ugotovili tudi kako drugače.
    - Pogledali bomo nekaj testov, ki bi nam lahko pomagali odgovoriti na to vprašanje. Elipsa, ki smo jo srečali že kdaj prej, naj bi bila operacija brisanja, ki je vedno usmerjena na stavčne sestavnike. Če z elipso izbrišemo VP, bo iz stavka izginilo vse, kar se nahaja znotraj VP, torej glagol in oba predmeta. Če izbrišemo vP, bi morali izgubiti poleg obeh predmetov še osebek in tako naprej.
    - Ker bi radi ugotovili, ali je vrstni red med dajalniško in tožilniško naslonko posledica njihovega skladišnega mesta, bomo pogledali ali z brisanjem lahko izbrišemo le eno od njih dveh. Tista, ki bi jo lahko izbrisali, bi bila nujno nižja v zgradbi.
  - Osnovni stavek (brez kakršnekoli elipse) je (42). Test sestavljen na osnovi primerov iz Golden (2003).

(42) *Jaz sem_{PoG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj in Janez ji ga je omenil danes.*

    - a. **Jaz sem_{PoG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj in Janez je danes.*
    - b. **Jaz sem_{PoG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj in Janez je omenil danes.*
    - c. **Jaz sem_{PoG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj in ti si omenil danes.*
    - č. **Peter ji_{Daj} ga_{Tož} je_{PoG} omenil včeraj in ti si omenil danes.*
    - d. **Peter ji_{Daj} ga_{Tož} je_{PoG} omenil včeraj in jaz sem omenil danes.*
  - Primeri (42a-b)) prikazujejo, da ne moremo izbrisati glagola skupaj z zaimkoma ter obenem v stavku pustiti pomožni glagol (ne glede na obliko pomožnega glagola). Ravno tako kot ne moremo izbrisati samo oba zaimka.
  - Nekaj podobnega vidimo v primeru (43). Izpustimo lahko vse naslonke, ne moremo pa izpustiti le zaimkovne naslonke in pustiti pomožni glagol v stavku, četudi zaimkovne naslonke izvirajo iz glagolske zveze, pomožni glagol, pa je načeloma izvorno vsaj jedro vP (ali kakšne višje projekcije), kar pomeni, da bi vsaj načeloma ob izbrisu glagola, lahko izbrisali tudi zaimkovne naslonke brez pomožnega glagola. Seveda to velja za vse pomožne glagole, ne le za p.gl. 3. osebe ednine (to je razvidno iz zadnjih treh primerov (42)).
- (43) *Bralo se_{Refl} jih_{Gen} je_{PoG} veliko, razumelo (se jih je) malo.*
*Bralo se_{Refl} jih_{Gen} je_{PoG} veliko, razumelo (se jih) je malo.

- Kakor je razvidno iz (44a), lahki izbrišemo samo glagol, kar pomeni, da se naslonke in prislovno določilo (v primeru, da je to tudi del glagolske zveze) tekom razvoja stavka očitno premaknejo ven iz glagolske zveze. Ravno tako lahko izbrišemo skupaj z glagolom tudi vse naslonke, (44b), kar pomeni, da se prislovno določilo dvigne nad položaje naslonk.

(44) a. *Jaz sem_{POG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj in Janez ji ga je danes.*
 b. *Jaz sem_{POG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj in Janez danes.*
- Odgovor na naše vprašanje pa dajejo stavki (45). (45a,b), ki imata ponovljeno le tožilniško naslonko, se zdita oba sprejemljiva, ali pa vsaj precej bolj sprejemljiva od (45c,č)

(45) a. *Jaz sem_{POG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj, Janez ga je pa danes.*
 b. *Jaz sem_{POG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj, ti si ga pa danes.*
 c. **Jaz sem_{POG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj, Janez ji je pa danes.*
 č. **^{??}Jaz sem_{POG} ji_{Daj} ga_{Tož} omenil včeraj, ti si ji pa danes.*
- Ker dajalniško naslonko lahko izpustimo, tožilniške pa ne, je dajalnik znotraj stavka očitno postavljen nižje kot tožilnik.
  - Ni sicer jasno, če morda (45a,b) nista dovoljena zaradi drugačnega razumevanja glagola omeniti (lahko bi ga namreč razumeli kot enostavno prehodnega) – *Janez ga je omenil*. Istega glagola ne moremo razumeti samo z dajalniškim predmetom – **Janez ji je omenil*. V tem primeru je premi predmet nujno prisoten, vendar morda elidiran (v takšnem primeru je stavek seveda slovničen).
- Podoben test je narejen tudi v (46). Ponovno vidimo, da ne moremo izpustiti zaimkovnih naslonk z deležnikom in obenem v stavku pustiti pomožni glagol, (46a). Lahko izpustimo vse naslonke skupaj z deležnikom ali le deležnik, (46b,c). Vendar drugače kot v primeru (45), je tukaj možen izbris katerekoli od zaimkovnih naslonk. Stavka (46č,d) sta enako dobra (oba sta sicer rahlo čudna), četudi je v enem ohranjena le tožilniška, v drugem pa le dajalniška zaslonka.

(46) a. **Mi smo_{POG} mu_{Dat} ga_{Acc} dali in vi ste (~~mu ga dali~~) tudi.*
 b. *Mi smo mu ga dali in vi (~~ste mu ga dali~~) tudi.*
 c. *Mi smo mu ga dali in vi ste mu ga (~~dali~~) tudi.*
 č. *[?]Mi smo mu ga dali in vi ste (~~mu~~) ga (~~dali~~) tudi.*
 d. *[?]Mi smo mu ga dali in vi ste mu (~~ga dali~~) tudi.*
 e. *Mi smo mu GA dali in vi ste mu (~~ga dali~~) tudi.*
 f. **Mi smo MU ga dali in vi ste (~~mu~~) ga (~~dali~~) tudi*
- Sodeč po (46) zgornje trditve o nižji poziciji dajalniške naslonke niso najbolj pravilne. Prej se zdi, da je pravilen pomislek o zgornjem testu. Sodeč po primerih (46e,f) je pravilnejši zaključek prej obraten, tožilniška naslonka je tista, ki je globlje v stavčni zgradbi.
- Podoben rezultat dobimo tudi s testom premikanja. Enako kot za izbris velja tudi za premike. Premaknemo lahko le sestavnik. In če skušamo premikati glagolsko zvezo (ali kak notranji sestavnik glagolske zveze), vidimo, da so zaimkovne naslonke precej enakovredne. Edino, česar ne moremo storiti, je premakniti sestavnik, ki bi vseboval pomožni glagol in izključeval zaimkovne naslonke, kar pomeni, da je pomožni glagol dejansko postavljen višje v stavku od zaimkovnih naslonk.

(47) a. *Janez ji_{DAJ} ga_{TOŽ} je_{POM} prebral včeraj.*
 b. [_{AgrSP} Prebral **ji ga je** včeraj] Janez. (ujemalna zveza osebka)
 c. [_{VP} Prebral včeraj] **ji ga je** Janez. (glagolska zveza)
 č. [_{AgrDOP} Prebral **ga** včeraj] **ji je** Janez. (ujemalna zveza premega pred.)
 d. [_{AgrIOP} Prebral **ji ga** včeraj] **je** Janez. (ujemalna zveza nepremega pre.)
 e. *[?][Prebral **ji** včeraj] **ga je** Janez.* (??)
 f. **^{??}[Prebral **je** včeraj] **ji ga** Janez.* (??)

- Ta test se ne zdi posebej zanesljiv, saj je težko soditi, kateri primeri so dejansko sprejemljivi ... ob pravilni intonaciji, pa se zdijo možni tako ali tako vsi.
  - Mogoče je (47e) za malenkost slabši od (47č), še vedno pa je mogoč. In po drugi strani, če je mogoč (47e), se zdi mogoč tudi (47f), ki cel test postavlja pod vprašaj.
- Pri tem testu smo ostali brez zaključka, vendar pa se zdi dajalniška naslonka še vedno višja od tožilniške. Seveda ne moremo na podlagi teh testov pritrditi analizi, ki pravi, da je notranji vrstni red naslonk v naslonskem nizu preslikava naslonk v stavčni zgradbi. Tak zaključek lahko zavržemo na podlagi kateregakoli primera z dvignjenimi naslonkami. V primeru (48), recimo, imamo v naslonskem nizu naslonke iz glavnega in odvisnega stavka. Kakor vidimo, je naslonka iz odvisnega stavka vedno nad pomožnim glagolom glavnega stavka. Če pa je dvignjena povratnoosebna naslonka, se ta nahaja tudi nad dajalniško naslonko glavnega stavka (48b).

(48) a. *Kekec **ji** je hotel vzeti **ji** zdravilo za Mojco.*
 b. *Zdravnik **se** ji je ukazal sleči **se** že v predsobi.*
- Kaj pa druge naslonke?
  - Tožilniška in roditeljska naslonka:

(49) *Peter **jo je je** učil in Janez **jo je je** tudi učil.*
 a. *Peter **jo je je** učil in Janez **jo** ~~ROD~~ **je** tudi.*
 b. *Peter **jo je je** učil in Janez ~~FOŽ~~ **je je** tudi.*
 c. *Učil **si ga je** in jaz **sem ga** ~~ROD~~ tudi.*
 č. **Učil **si ga je** in jaz **sem** ~~FOŽ~~ **je** tudi.*

(50) *Včeraj **jo je je** Peter učil. Včeraj **smo jo ga** učili*
 a. *Učil **jo je je** včeraj Peter. Učili **smo jo ga** včeraj mi vsi skupaj*
 b. *Učil **jo** včeraj je je Peter. Učili **jo** včeraj **smo ga** mi vsi skupaj*
 c. *Učil **jo je** včeraj je Peter. Učili **jo ga** včeraj **smo** mi vsi skupaj*
 č. *Učil **je** včeraj **jo je** Peter. Učili **ga** včeraj **smo jo** mi vsi skupaj*
  - Test s premiki nam tudi pri tem paru ne da pametnih rezultatov, tako da je brez dvoma test ta, ki je neuporaben.
  - Zaključek pa je vsekakor, da je tožilniška naslonka nad roditeljsko, kar vidimo iz zgornjega testa.
    - Kaj pa roditelj z zanikanja? Ali se obnaša kot roditelj ali kot tožilnik pri testu elipse?
  - Povratno osebni zaimek bo vedno višji od drugih zaimkov, tudi če izvira iz odvisnega stavka. Zdi se, da se nikoli ne more pojavljati pod dajalnikom (izjema – (51d)).

(51) a. *On je hotel nehati ponujati se ji.*
 b. *On se ji je hotel nehati ponujati.*
 c. *On se je hotel nehati ponujati ji.*
 č. *On se je hotel nehati ji ponujati.*
 d. *[?] On ji je hotel nehati ponujati se.*
 e. *On je hotel nehati se ponujati ji.*
 f. ** On je hotel nehati ji ponujati se.*
 g. *On je hotel se nehati ji ponujati ji.*
 h. ** On je hotel ji nehati se ponujati.*
  - Vendar ne znotraj stavka. Edini kolikor toliko sprejemljiv primer je (52b), kjer je skupaj z deležnikom iz drugega stavka zbrisana naslonka dajalniškega povratnoosebnega zaimka.

(52) a. *Peter si jo je ogledal in Marko **si jo je** tudi.*
 a. **^{??} Peter si jo je ogledal in Marko **si** ~~FOŽ~~ **je** tudi.*

- b. ? *Peter si jo je ogledal in Marko **POD jo je** tudi.*
  - c. **Peter si jo je ogledal in Marko **si TOŽ PøG** tudi.*
  - č. **Peter si jo je ogledal in Marko **POD jo PøG** tudi.*
- Na podlagi (52b) lahko sklepamo, da je dajalniška naslonka nižje od tožilniške. Vendar pa tudi ta test ni posebej zanesljiv, saj se zdi, da je to, kar je zbrisano prej nekaj na temo „pogledal“, ne pa „si jo je ogledal“.

- (53) *Peter se ji je ponudil in Marko **se ji je** tudi.*
- a. *Peter se ji je ponudil in Marko **se DAJ je** tudi.*
  - b. **Peter se ji je ponudil in Marko **POT ji je** tudi.*
  - c. **Peter se ji je ponudil in Marko **se DAJ PøG** tudi.*
  - č. **Peter se ji je ponudil in Marko **POT ji PøG** tudi.*
- Sodeč po (53) je tožilniški pov. os. zaimek višje od dajalniške naslonke. Vendar pa tudi tukaj ne moremo biti zares prepričani, da je (53a) res razumljen kot hočemo. Zdi se, da je zbrisano samo „ponudil“ oziroma, da je celoten drugi stavek „se je tudi ponudil“ ne pa „se ji je tudi ponudil“.

- To bi lahko naredili še za vse ostale možne kombinacije naslonk.
- Po teh delnih rezultatih (ki so tudi delno nezanesljivi) dobimo približno tak vrstni red:
  - vrstni red argumentov v stavčni zgradbi
    - TOŽ, POT >> DAJ, POD, ROD
  - Kar je seveda rahlo presenetljiv rezultat, če je vrstni red naslonk v nizu.
    - POD >> POT >> DAJ >> TOŽ >> ROD
  - Zaključimo lahko, da je predpostavka o strukturnem izvoru vrstnega reda v naslonskem nizu očitno napačna.
- Kaj pa če vrstni red naslonk odraža nevtralni vrstni red nenaslonskih besednih zvez?
  - Kako bi sploh ugotovili, kaj je nezaznamovan vrstni red nenaslonskih besednih zvez?

- (54) *Podaril mi jo je.*
- a. *Peter je Micki podaril knjigo.*
  - b. *Peter je podaril Micki knjigo (Petru pa avto).*
  - c. *Peter je knjigo podaril Micki (avto pa Petru).*
  - č. *Peter je podaril knjigo Micki (avto pa Petru).*

- Kateri stavek je najprimernejši odgovor na vprašanje 'Kaj se je zgodilo?'

- (55) *Predstavil mu jo je.*
- a. *Petru je predstavil Meto (Marku pa Vanjo)*
  - b. *Meto je predstavil Petru (Vanjo pa Marku)*
    - Potrebujemo osebek za nevtralnost.
  - c. *Janez je Meto predstavil Petru.*
  - č. *Janez je predstavil Meto Petru.*
  - d. *Janez je Petru predstavil Meto.*

- Nevtralni vrstni red se zdi, da je DAJ > TOŽ
- Testi z elipso tu niso uporabni, saj so enako možni vsi stavki.

- (56) *Janez je Marku predstavil Metko, in Stane tudi.*
- a. *Janez je Marku predstavil Metko, in Stane Marku.*
  - b. *Janez je Marku predstavil Metko, in Stane Petro.*

- verjetno bi morali preizkušati še vrstni red zaimkov
- (57) a. Janez je meni pokazal njo.
- b. Janez je njo pokazal meni.
- c. Janez je njo meni pokazal.
- č. Janez je meni njo pokazal.
- d. Janez je pokazal njo meni.
- e. Janez je pokazal meni njo.
- potencialno problematično, ker so zaimki že po defaultu fokusirani
  - kar pomeni, da se bojo že po defaultu obnašali drugače
- Kaj sploh je nevtralni vrstni red? Dejansko je vrstni red odvisen od členitve stavka po aktualnosti. Tema – rema = stvar pogovora – nova informacija
- ...

- **Še nekaj posebnosti slovenskih naslonk.**

- Naglašene naslonke. Dejali smo, da je brez naglasnost ena od temeljnih lastnosti naslonk. Tako naslonke definiramo. Kljub temu najdemo v slovenščini v nekaj primerih naslonke, ki so naglašene. Do tega pride, ko v stavku/povedi ni gostitelja, na katerega bi se lahko priklopile/navezale.
- (58) *Ali se ga videl?* ODG: *Sem GA.*
- Ali misliš, da ga JE ali da ga NI udaril?* ODG: *Ga JE.*
- Videl sem ga ZE, slišal pa še NE.*
- Slovenske naslonke pridobijo naglas tudi v primerih Verum focusa (potrditveno žariščenje):
- (59) *Ali misliš, da ga res ni udaril?* ODG: *Ne, mislim, da ga kar JE udaril.*
- Pa če ti pravi, da sem GA videl.*

-
- Pri iskanju končnega odgovora, kaj narediti z naslonkami, si pogledajmo še nekaj lastnosti naslonk
  - Naslonke se tudi spuščajo na pomenski ravnini. V primeru (60) vidimo, da naslonka, dvignjena iz nedoločniškega polstavka, ne sproža kršitve načela C navezovalne teorije. Obenem, je načelo kršeno z naslonko, ki je znotraj istega stavka kot prislovno določilo s koindeksiranim imenom, (61).
  - (60) a. *Peter je pri Janezu_i doma sklenil predstaviti ga_i Meti.*
  - b. *Peter ga_i je pri Janezu_i doma sklenil predstaviti Meti.*
  - (61) * *Peter mu_i je pri Janezu_i doma ukazal predstaviti se Meti.*
  - Sledeč Sauerlandu in Elbournu (2002) pa tudi Marušič (2005, 2008), bi lahko preko teh podatkov sklepali, da se naslonke ne premikajo več v skladnji temveč, da je njihov proces poskladenjski proces.
    - Seveda popolnoma fonološka analiza naslonk ni prav v ničemer nova, saj se v različnih verzijah pojavlja že dolgo dolgo.
      - Če bi skušali položaj naslonk razložiti s pomočjo glasoslovnih premikov (premikov na ravnini glasovne oblike), bi si lahko pomagali s temi optimalnostnimi omejitvami (ta predlog OT analize je narejen sledeč Anderson 1995):
      - NONINITIAL_(CL, CLAUSE) >> EDGEMOST_(CL, L, I-PHRASE) >> NONINITIAL_(CL, I-PHRASE)